

CİNSİYET VE YOLSUZLUK İLİŞKİSİ

Araş. Gör. Dr. Murat ÇAK*
Araş. Gör. Murat ŞEKER*

Özet

Cinsiyet ve yolsuzluk arasındaki ilişki özellikle iktisat alanı için yeni bir konu sayılabilir. Çalışmaları Dünya Bankası tarafından da destek gören Swamy ve diğerleri, parlamentolarında daha fazla kadın temsilci bulunan devletlerde yolsuzluğun daha az görüldüğünü iddia etmişlerdir. Bu çalışmada, sözkonusu hipotez 1987 ve 2006 yıllarını kapsayan bir veri seti kullanılarak Türkiye için test edilmiştir. Ulaştığımız sonuçlar, yerel yönetimdeki kadın politikacıların sayısı ile yolsuzluk arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Abstract

The relationship between gender and corruption is relatively a new issue especially in economics. Some scholars such as Swamy et al. whose studies are supported by the World Bank have asserted that corruption is less severe in countries where women hold a larger share of parliamentary seats. In this study, we tested this hypothesis for Turkey by using a data set covering 1987-2006 periods. Our results also show that there is a negative relationship between number of women politicians in local governments and corruption.

GİRİŞ

Yolsuzluk antik çağlardan beri hemen her toplumda görülen bir olgudur. Ancak özellikle son yıllarda akademisyenlerin ve politika belirleyicilerinin dikkatini daha çok çekmekte, sosyal ve ekonomik maliyetleri daha çok gündeme

* İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü.

gelmektedir. Son yıllarda hem ulusal hem de uluslararası alanda önemli bir sorun olarak algılanan yolsuzluk üzerine yapılan bilimsel çalışmalar giderek yoğunlaşmaktadır. Artan bilimsel çalışmalar, yolsuzluk kavramını tüm taraflarca kabul edilen, literatürde ortak bir tanımlamaya mecbur kılmaktadır. Ancak ilgili literatür incelendiğinde görülmektedir ki, birbirine benzer tanımlamalara rastlansa bile yolsuzluk kavramı üzerinde tam anlamıyla bir mutabakat sağlanamamıştır. Yapılan tanımlamalar birbirini reddetmekten ziyade, birbirinin eksikliğini tamamlayan, çeşitli bakış açılarının yansıtıldığı tanımlamalardır.

Sosyal bilimle uğraşan çoğu bilim insanının incelediği yolsuzluk kavramı, uluslararası literatürde, özellikle 1980 sonrası artan küreselleşme olgusuyla birlikte ekonomi ve maliye bilim dallarının da ilgilendiği bir alan olmaya başlamıştır (Abed, Gupta; 2002:1).

Yolsuzluk kavramının tanımına geçmeden önce önemli bir kavram tartışmasına yer vermek gereklidir. Bu kavram tartışması, yolsuzluğun kamusal bir kötülük olarak tanımlanmasıyla başlamaktadır. Ancak çalışmanın sonraki bölümlerinde de inceleneceği üzere, yolsuzluk kavramı sadece kamunun yürüttüğü ya da kamudan kaynaklanan bir kavram değildir. Günümüzde yolsuzluk ve rüşvet sadece kamuda görülen ya da kamunun taraf olduğu işlemlerde rastlanan bir olay değildir. Artık bir üretim maliyeti olarak görülen rüşvet, özel sektör alanında da sıkça karşılaşılan bir olaydır. Yolsuzluk, kamusal bir kötülük kavramı çatısında tanımlansa, yolsuzluğa bakış açısı hem sınırlandırılmış hem de taraflı bir bakış açısı sergilenmiş olacaktır. Kamusal bir kötülük kavramıyla, yolsuzluğun ana kaynağını ve nedenini kamuya yüklemek objektif bakış açısının kaybedilmesine neden olabilecektir. Her ne kadar yolsuzluk ve rüşvet olaylarında genellikle kamu kesiminin bir taraf olarak ortaya çıktığı görülse de, bu durumun sosyolojik, psikolojik ve daha birçok faktörden etkilendiğini ve sonuçlarının yine bu faktörlerin etkisiyle kendisini gösterdiğini unutmamak gereklidir.

Bu çalışmada literatürdeki ampirik çalışmalar ışığında yolsuzluk ve cinsiyet arasındaki ilişki, Türkiye uygulaması ile ortaya konulacaktır. Çalışmamızın ilk bölümünde yolsuzluğun kuramsal altyapısının oluşturulması için yolsuzlukla ilgili tanımlamalara ve açıklamalara yer verilecektir. Kuramsal altyapının tanımlanmasından sonra ikinci bölümde, yolsuzlukla ilgili yapılmış ampirik

analizlere değinilecek, kısa bir literatür özeti sunulacaktır. Bu bölümde öncelikle yolsuzlukla ilgili yapılmış genel çalışmalardan bahsedilecek, sonrasında yolsuzluk-cinsiyet ilişkisini araştırmış ampirik analizlere geçilecektir. Böylece hem genel hem de özel olarak araştırma konumuzu oluşturan yolsuzluk-cinsiyet ilişkisine dair literatürde yapılmış ampirik analizler, bağımlı ve bağımsız değişkenleri ile ortaya konulacaktır. Çalışmamızın son bölümü uygulama kısmına ayrılmıştır. Bu bölümde yolsuzluk-cinsiyet ilişkisi sıradan en küçük kareler yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Sıradan en küçük kareler yöntemi bu alanda sıkça uygulanmış bir model olması nedeniyle, çalışmamıza önceki çalışmalardan dolayı referans olma niteliğini taşımaktadır. Bu modelde Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün Türkiye için 1987-2006 yılları arasında açıklamış olduğu yolsuzluk algılama endeksi değerleri bağımlı değişken, kişi başına düşen reel GSYİH(\$), hükümetlerde yer alan kadın bakanların toplam bakan sayısına oranı, meclisteki kadın milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı, yerel yönetimlerde görev alan kadınların bu kesimde görev yapan toplam yerel yöneticilere oranı ve kadınların işgücüne katılma oranı ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır.

1. KAVRAMSAL AÇIDAN YOLSUZLUK

Yolsuzluk kavramının tanımına literatürde birçok alanda birbirine yakın ama aynı olmayan değerlendirmelerle rastlanmaktadır. İngilizce'de "corruption" kelimesiyle ifade edilen yolsuzluk, Türk Dil Kurumu'na göre "bir görevi veya yetkiyi kötüye kullanma, suiistimal, nizamsızlık" olarak tanımlanmaktadır.

İngilizce'de "corruption" kelimesi rüşvet, zimmet, adam kayırmacılık gibi olayları kapsamaktadır. Bu kelimenin sözlük tanımını Oxford English Dictionary şu şekilde yapmaktadır: "Kamu hizmetlerinin ifasında rüşvet veya menfaat sağlama suretiyle dürüstlüğü yitirilmesi veya dürüstlükten sapma; özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında rüşvetin mevcut olması" (Heidenheimer; 1989: 7).

Yolsuzluk genel tanımıyla "Kamusal gücün özel kazançlar için kötüye kullanılması" olarak literatürde yer edinmiştir (Gray, Kufmann; 1998). Ancak yolsuzluğun sadece kamu yetkisi ve görevlileriyle ilişkilendirmesi kavramsal açıdan eksikliğe neden olmaktadır. Kamu kesiminin yanı sıra özel kesimde de yolsuzluk olaylarına sıkça rastlanmaktadır. Son yıllarda para ve sermaye

piyasalarında yaşanan spekülasyonlar, manipülasyonlar ve bankacılık alanında görülen yolsuzluklar bu durumun en büyük örnekleridir.

Bu kavram tartışmasının haricinde genel olarak bakıldığında, yolsuzlukla ilgili olayların özellikle son dönemlerde gerek medya gerek akademik ortam gerekse politik ortamda daha sık ele alındığı görülmektedir. Küreselleşme sonucu ortaya çıkan gelişmeler, yolsuzluğun sorgulanabilirliğini artırıcı gelişmelerdir. Bu noktada artan medya ve iletişim ağının önemi büyüktür. Öte yandan gelişmekte olan ülkelerde gelişimini tamamlamaya çalışan orta sınıfın, köylülükten kentli yaşama olan hızlı geçiş süreci beraberinde getirdiği sosyolojik ve politik sonuçlarıyla yolsuzlukların giderek artan bir oranla sorgulanabilirliğini sağlamıştır (Stapenhurst, Sedigh; 1999:23). Ayrıca demokratik gelişim sürecinin de bu ortama katkısı büyüktür.

Yolsuzluğu, kamu yetkisinin kamu çıkarına karşı kullanılması veya kamu gücüne dayalı özel çıkar elde edilmesi olarak tanımlayan Dünya Bankası, yolsuzluğu resmi kamu yetkisiyle ilişkilendirmektedir (Shah; 2006:2).

Yine aynı bakışla kamu görevlisinin, görevini yaparken göstermiş olduğu ahlak dışı ve adil olmayan davranışlar ile kamu görevlisinin elinde bulunan resmi bilgi ve malzemelerin kötüye kullanılması da yolsuzluk kavramı içinde değerlendirilmektedir (http://www.icac.nsw.gov.au/files/pdf/Reporting_to_ICAC_TUR.pdf).

Yolsuzluklarla mücadele amacıyla kurulmuş Uluslararası Saydamlık Örgütü (Transparency International) yolsuzluk kavramını hem kamu hem de özel sektörü içerisine alacak şekilde tanımlamaktadır. Bu uluslararası sivil toplum örgütü yolsuzluğu, emanet edilmiş yetki ya da görevin özel yarar sağlama amacıyla kullanılması olarak tanımlamaktadır.

Yolsuzluk olayı hukuk alanında incelendiğinden dolayı, bazı hukuk sözleşmelerinde de yolsuzluğun tanımı yapılmıştır. Örneğin Avrupa Konseyi'nce 04.11.1999 yılında Strazburg'da yayınlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin de onayladığı "Yolsuzluğa Karşı Özel Hukuk Sözleşmesi"ne göre, yolsuzluk, bir görevin olağan ifasına ya da haksız bir komisyondan veya hak edilmemiş bir yarardan veya böyle bir hak edilmemiş yarar vaadinden fayda sağlayanın, lazım gelen davranışına etki eden haksız bir komisyonun veya diğer

hak edilmemiş bir yararın veya böyle bir yararla ilgili vadin doğrudan ya da dolaylı olarak talep edilmesi, sunulması, verilmesi ya da kabul edilmesi olarak tanımlanmaktadır (<http://www.masak.gov.tr/tr/yolsuzlukgenel.htm>).

David H. Bayley yolsuzluğu, özellikle rüşvet fiili ile çok yakından ilişkili olan yolsuzluk şahsi menfaat sağlama çabasının bir sonucu olarak yetkinin kötüye kullanımını ifade eden bir terim olarak tanımlamakta ve şahsi menfaatin mutlaka para olmasının gerekmediğini belirtmektedir (Bayley; 1989: 936).

Joseph S. Nye ise yolsuzluğu, kamu hizmetinde belli bir çıkar sağlama davranışı olarak nitelendirmektedir. Bu çıkar parasal veya mevkisel olabileceği gibi, kaynakların bilinçli olarak yanlış yönlendirilmesini de içermektedir. Nye, bu çıkar ilişkisini özellikle akraba, yakınlık gibi ilişkilere bağlamaktadır (Nye; 1989: 964).

Jacop Van Klaveren ise, bir kamu görevlisinin devletten ekstra bir gelir sağlama amacıyla görevini kötüye kullanmasını yolsuzluk olarak tanımlamaktadır (Klaveren; 1989: 25).

Osterfeld yolsuzluğu, "Devletin dışındaki kişilerin kendi çıkarlarına doğrudan katkıda bulunacak şekilde, mevcut yasalardan ya da politikalarından kaçınmak suretiyle ve/veya mevcut yasaların ya da politikaların değiştirilmesi veya yürürlükten kaldırılması suretiyle kamu çalışanlarına bazı çıkarlar sağlamaları ... Devletin içindeki kişilerin kendi mevkilerini kullanarak kendilerine, ailelerine ve yakın dostlarına doğrudan veya dolaylı olarak bazı çıkarlar temin etmek suretiyle veya bazı yasa ve politikaları yürürlüğe koymak veya yürürlükten kaldırmak suretiyle bazı çıkarlar sağlamaları" şeklinde yorumlamaktadır (Osterfeld; 1994).

Fredrich, yolsuzluğu kamu yararı açısından tanımlamaya çalışmıştır. Fredrich'in 1966 yılında yaptığı klasik tanıma göre, elinde belirli faaliyetleri yapabilme gücünü bulunduran kişilerin kendilerine yasadışı yollardan parasal ya da parasal olmayan ödüller sunabilen kişiler ya da kurumlar lehine yetkilerini kullanmaları ve bunun bir sonucu olarak da kamu çıkarına zarar vermeleri yolsuzluk olarak tanımlanmaktadır (Fredrich; 1966: 74).

Çulpan yolsuzluğu, “kamu görevlilerinin yapılmaması gereken işlemleri yapmaları veya yapmaları gereken işlemleri çabuklaştırmaları karşılığı çıkar sağlamaları” olarak tanımlamaktadır (Çulpan; 1980: 34).

Ergun ise, “kamu hizmeti gören kişinin özel amaçları ya da maddi çıkarları için normal görev davranışlarından sapması” olarak yolsuzluğu açıklamaktadır (Ergun; 1978: 24).

Berkman’a göre yolsuzluk; “kamu görevlisinin maddi ve maddi olmayan çıkarlar için yetkisini kanuni düzenlemelere aykırı bir biçimde kullanması”dır (Berkman; 1983: 16).

Bir durumun yolsuzluk olarak adlandırılması için kasit unsurunun varlığı şarttır. Dolayısıyla yolsuzluk, kişinin hem kendisine hem de başkalarına çıkar sağlamak üzere kasıtlı bir uygunsuzluk durumu oluşturulmasıdır (Tanzi, 1995:161).

Yolsuzluklar, kamu malı ve hizmetinin ya da kamunun finansal birikiminin yağmalanması üzerine kurulmaktadır. Bu durum doğrudan doğruya olabileceği gibi dolaylı yollarla da yapılabilir. Örneğin kamu bankalarından sağlanan krediler, çeşitli gayrimenkul tahsisleri doğrudan yolsuzluk olarak tanımlanabilirken, kamunun yürüttüğü ihale süreçlerinde yaşanan haksızlıklar dolaylı şekilde gerçekleşen yolsuzluklardır. Aynı zamanda kamu gücüyle gereksizce ya da programda bulunmamasına rağmen bir yöreye sağlanan her türlü teşvik de dolaylı yünden yolsuzluk kavramına girmektedir. Bir kişinin çıkarına yönelik yapılan yolsuzluklar olduğu gibi, bir grubun, bir sınıfın veya bir partinin de çıkarına yönelik yolsuzluklar yapılabilir. Yolsuzluk denilince ilk akla gelen şey rüşvet olsa da, her yolsuzluk olayı rüşvet içermeyebilir. Örneğin bir şirketin kendisine haksız kazanç sağlama yolunda uygulamalarda bulunan bir kamu görevlisinin yakını işe alması da bir yolsuzluk türüdür. Bu duruma bir başka örnek de bir üst düzey kamu görevlisinin yatırım programında hiç yer almamasına rağmen, doğduğu yöreye herhangi bir kamu yatırımını götürmesi olabilir (Şener, 2001: 17-19).

Kamu ekonomisi alanındaki literatüre bakıldığında, yolsuzluk kavramı kamu hizmetlerinde ortaya çıkan rantların çeşitli yollarla yasadışı olarak elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Tosun, 2003: 125-146).

Üzerinde tam anlamıyla mutabakata varılmamış olmasına rağmen, yolsuzluğu genel olarak, elde bulundurulan görevin kişisel ya da belli kesimlere çıkar sağlama amacıyla kötüye kullanılması olarak tanımlayabiliriz. Burada unutulmaması gereken nokta, yolsuzluğun sadece kamusal kaynaklı değil özel kaynaklı da olabilme ihtimalidir. Gerçek bir tanımlamanın her iki tarafı da kapsayan bir şekilde olması gereklidir.

2. YOLSUZLUK İLE İLGİLİ LİTERATÜRDEKİ AMPİRİK ÇALIŞMALAR

Yolsuzlukla ilgili kavramsal altyapının bir önceki bölümde verilmesinden sonra bu bölümde ise yolsuzluk ile ilgili literatürdeki ampirik çalışmalardan bahsedilecektir. Burada bahsi geçecek ampirik çalışmaların ortak yönü çalışmamızda uyguladığımız modelde de olduğu üzere sıradan en küçük kareler yönteminin benimsenmiş olmasıdır.

Bölümün ilk kısmında yolsuzlukların nedenleri ve sonuçlarına ilişkin son yıllarda yapılmış ampirik analizlerin sonuçları genel hatlarıyla ortaya konulacaktır. Aynı zamanda yapılan ampirik analizlerde kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere de bulguların özetlerinde değinilecektir.

Bölümün ikinci kısmında ise çalışmamızın da konusunu oluşturan cinsiyet-yolsuzluk ilişkisi üzerine yapılmış ampirik çalışmalara yer verilecektir. İlgili literatür incelenerek, yapılan ampirik analizlerin bulguları ortaya konulacak ve böylece bir sonraki bölümde gösterileceği üzere uyguladığımız modelin sonuçlarıyla karşılaştırma imkanı bulunacaktır.

2.1. Yolsuzlukla İlgili Genel Ampirik Çalışmalar

Literatür incelendiğinde sıradan en küçük kareler yöntemini kullanarak yolsuzluklarla ilgili ampirik çalışmalar, değişkenleri ve bulguları ile aşağıda özetlenmiştir.

Yolsuzluk düzeyleri ile büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen Mauro (1995), GSYİH, ithalat, nüfus artışı, askeri darbeler, kamu harcamaları, yolsuzluk, ilkökul ve ortaokul okullaşma oranı bağımsız değişkenlerini kullanarak yolsuzlukların ekonomik büyümeyi yavaşlattığını savunmuştur. Bu

görüŐü destekler türde yolsuzluklar arttıça, büyüme hızının düŐtüğünü iddia eden Ehrlich ve Lui (1999), uyguladıkları modelde bağımsız değişken olarak kamu müdahalesi, cari milli gelir ve yolsuzluk verilerini kullanmışlardır. Tanzi ve Davoodi (2000) ise bağımsız değişken olarak GSYİH, yolsuzluk, okullaşma oranı ve hukuk öğrencilerinin mühendislik öğrencilerine oranı verilerini kullanarak yine aynı sonuca ulaşmıştir.

Vergi hasılatı ile yolsuzluklar arasındaki bağı açıklamaya çalışan Ghura (1998) kişi başına milli gelir, enflasyon, dışa açıklık, tarımın GSYİH içindeki payı ve döviz kurundaki dalgalanmaları bağımsız değişken olarak uyguladığı modelde kullanmış ve yolsuzlukların azaldıka vergi hasılatının arttığı sonucuna ulaşmıştir.

Öte yandan Mauro (1998) eğitim ve sağlık harcamaları, yolsuzluk ve kişi başına düşen milli gelir bağımsız değişkenlerini kullanarak, yolsuzluklarla kamu harcamaları arasındaki ilişkiyi incelemiş, yolsuzlukların kamu harcamaları dağılımını değiştirdiğı ve eğitim harcamalarının azalmasına neden olduğı sonucuna ulaşmıştir.

La Porta, de Silanes, Shleifer ve Vishny'nin (1999) yürüttüğü, "Kamu Sektörü Etkinliğı" konulu araştırmada yolsuzluk ile birlikte anılan kamudaki etkinliğin ölçülmesinde, bağımsız değişken olarak hukuk kökeni, coğrafi konum, etnik bölünmüşlük, din ve kişi başına mili gelir verileri alınmış ve etnik bölünmüşlüğün ve fakirliğin fazla olduğı, Fransız ve sosyalist hukuk kökenli, Katolik ve Müslüman ülkelerde yolsuzluğun daha yüksek oranlarda gerçekleştiğı sonucuna varılmıştir.

Dış yardımlarla yolsuzluklar arasındaki bağı incleyen Alesina ve Weder (1999), ülkelerin yolsuzluk düzeyleri arttıça, ilgili ülkeye olan dış yardımların da arttığını savunmuşlardır. Bu sonuca, uyguladıkları modelde kullandıkları nüfus, İsrail kukla değişkeni, başlangıç geliri, dışa açıklık, politik haklar, ABD müttefiki kukla değişkeni ve Japonya müttefiki kukla değişkeni ile yolsuzluk bağımsız değişkenleri ile ulaşmışlardır.

Wei'nin (2000) dışa açıklık ve yolsuzluk ilişkisini ortaya koymaya çalıştığı araştırmasında kişi başına GSYİH, dışa açıklık, etnik bölünmüşlük, federalizm ve demokrasi bağımsız değişkenleri kullanarak, gelişmişlik

derecelerinden bağımsız olarak dışa açık ekonomilerde yolsuzlukların azaldığı iddia edilmektedir.

Yolsuzluk ile askeri harcamalar arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında Gupto, de Mello ve Sharan (2000), uyguladıkları modelde kişi başına GSYİH, yolsuzluk, bağımlılık oranı, kamu harcamaları, komşu ülkelerin askeri harcamaları ve bin kişi başına asker sayısı bağımsız değişkenlerini kullanarak, yolsuzluklar arttıkça, askeri harcamaların hem GSYİH içindeki payı hem de kamu harcamaları içindeki payının arttığını savunmaktadırlar.

Gupto, Davoodi ve Tiongson (2000) yolsuzluk ile sağlık ve eğitim harcamaları etkileşimini ortaya koymak için uyguladıkları modelde bağımsız değişken olarak, yolsuzluk, kişi başına gelir, kamu sağlık harcaması, ortalama eğitim süresi, bağımlılık oranı ve kamusal eğitim harcamalarını kullanarak, yolsuzluğun azalmasının bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşmesi ile ilkokulu terketme oranlarının düşmesi gibi sosyal kazançlara yol açmakta olduğunu savunmuşlardır.

Al-Mahrubi (2000) ise ekonominin dışa açıklığı, kişi başına GSYİH, Latin Amerika kukla değişkeni ve Merkez Bankası Başkanı değişme sıklığı bağımsız değişkenlerini kullanarak yolsuzluk ile enflasyon arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş, yolsuzluğun kısmen yüksek enflasyon nedeni olduğunu, yolsuzlukların artmasının enflasyonu artırdığını iddia etmiştir.

2.2. Cinsiyet-Yolsuzluk İlişkisi Üzerine Yapılmış Ampirik Çalışmalar

Dünya Bankasının, son on yılda desteklediği bazı çalışmalarda kadınların politik ortamlarda daha fazla yer almasının, kamu kesimi ile özdeşleştirilen yolsuzluk faaliyetlerini azaltacağı savını ileri sürmesi akademik dünyada geniş bir yankı uyandırmış ve konuyla ilgili ampirik araştırmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır. Kadınların ikili ilişkilerde kendilerini karşısındaki bireyin yerine koyarak hareket etme davranışına erkeklere oranla daha fazla yer vermeleri, bunun yanı sıra karar alma süreçlerinde çoğulculuğa daha yatkın olmaları, onların erkek egemenliğine dayalı politik ortamlarda daha fazla temsil edilmelerinin yolsuzlukları frenleyeceği yolundaki görüşün ortaya atılmasının temellerini teşkil etmiştir (Sung, 2006: 140).

Yukarıdaki tartışmalardan doğan, cinsiyet ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi ampirik araştırmalarla inceleyen literatür incelendiğinde, benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Örneğin, bu alanda yapılan çalışmaların en önemlilerinden birini oluşturan, Swamy v.d tarafından 1999 yılında panel veri seti ile yapılan çalışmada kadınların devlet organlarında daha fazla temsil edilmeleri ile yolsuzluk arasında ters yönlü bir ilişki olduğu vurgulanmış, yani kadınların bu tür makamlarda daha fazla yer almalarının yolsuzluğu azalttığı sonucuna varılmıştır (Swamy, vd.: 1999/2001). Yine Dollar v.d. tarafından gerçekleştirilen ve 100'den fazla ülkeyi içeren çalışmada da benzer bulgular tekrarlanmıştır (Dollar, vd., 1999: 427).

R. Gatti v.d. 2003 yılında 49 ülkeden elde edilen verilere dayanarak yürüttükleri ampirik çalışmada, kadınların erkeklere göre rüşveti işleri kolaylaştırıcı bir araç olarak görmedikleri, bu anlamda elde ettikleri bulguların hem Swamy hem de Dollar tarafından yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçları doğruladığını vurgulamaktadırlar (Gatti, vd. : 2003).

A. Cheung and R. Hernández-Julián, ise biraz farklı olarak 1984-2000 yıllarını kapsayan araştırmalarında kamu görevlerinde kadın sayısının artmasıyla yolsuzluğun azalacağını kabul etmekle birlikte, bu sonucun ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstereceğini ve refah seviyesi, vergiler, kamu harcamaları gibi değişkenlerin yolsuzlukların azaltılmasında daha anlamlı sonuçlar verdiğini belirtmişlerdir (Cheung ve Hernández-Julián: 2006).

M. F. Rivas'ın 2006 yılında Barcelona'da bir üniversite kampüsünde yürüttüğü alan araştırmasından elde ettiği sonuçlara göre de, kadınların erkeklere oranla rüşvete daha az başvurdukları, bu nedenle hem iş yaşamına hem de politikaya daha fazla kadın katılımının sağlanmasının yolsuzlukların azaltılması yönünde etkili olabileceği ifade edilmiştir.

3. CİNSİYET VE YOLSUZLUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ANALİZ

Uluslararası arenada bazı yazarlarca yapılan çalışmalarda ortaya atılan ve bu alanda önemli bir literatür oluşturulmasını sağlayan kadınların politik ve bürokratik görevlerde daha fazla yer almasının yolsuzlukların azalmasında

önemli bir yere sahip olduğu hipotezinin Türkiye için test edilmesi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

3.1. Yöntem

Yolsuzlukla ilgili yapılmış olan pek çok ampirik araştırmada kullanılan sıradan en küçük kareler yöntemi, tarafımızdan gerçekleştirilen uygulamada da esas alınmıştır. Bu yöntem, basit doğrusal, çoklu regresyon modellerinin çözümlenmesinde kullanıldığı gibi, çok denklemlilikli ekonometrik modellerin çözümünde de kullanılan tekniklerin temelini oluşturmaktadır.

Yöntemde, oluşturulan regresyon modelinde örnek olarak anakütleden rassal olarak alınmış gözlem değerleri kullanılarak bir tahmin yapılmaya çalışılmaktadır (Gujurati, 2001: 52).

Anaküttelede var olan ilişki aşağıda birinci eşitlikte olduğu gibi ifade edilirken,

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + e \quad (1)$$

anakütleden rastlantısal olarak çekilmiş gözlemlerle oluşturulan regresyon modeli tahmini modeli,

$$\hat{y}_i = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 x_i + e \quad (2)$$

şeklinde gösterilmektedir.

Bu uygulamada, kurulan matematiksel modeldeki bağımsız değişken veya değişkenlerin bağımlı değişkeni ne oranda etkilediğine katsayılar yardımıyla bakılmakta ve katsayıların anakütleyi en iyi biçimde yansıtır yansıtmadığının ölçülmesi için çeşitli testler yapılmaktadır.

3.2. Model ve Regresyon Sonuçları

Literatürde yapılan ampirik çalışmalara ait değişkenler incelendiğinde bağımlı değişken olarak genellikle Uluslararası Saydamlık Örgütü tarafından her yıl yayınlanan ülkelere ait yolsuzluk algılama endeksi kullanıldığı görülmektedir. 0 ile 10 arasında değerler alan bu endekste, ülkelerin aldıkları puanlar yükseldikçe yolsuzlukların azaldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda kullandığımız modelde de Uluslararası Saydamlık Örgütü'nün Türkiye için 1987-2006 yılları arasında açıklamış olduğu yolsuzluk algılama endeksi değerleri bağımlı değişken olarak alınmıştır.

Modelimizdeki bağımsız değişkenler ise sırasıyla kişi başına düşen reel GSYİH(\$), hükümetlerde yer alan kadın bakanların toplam bakan sayısına oranı, meclisteki kadın milletvekillerinin toplam milletvekillerine oranı, yerel yönetimlerde görev alan kadınların bu kesimde görev yapan toplam yerel yöneticilere oranı ve kadınların işgücüne katılma oranıdır. Bağımsız değişken olarak meclisteki kadın bakan ve milletvekili oranlarının alınmasının nedeni, daha önceki benzer çalışmalarda da iddia edilen mecliste milletvekili ve bakan olarak kadınların daha fazla temsil edilmesinin yolsuzlukları azalttığı yönündeki savın Türkiye için test edilmesidir.

Milletvekili ve bakanlar bir yandan ellerinde bulundurdukları yasama gücünü kullanarak, öte yandan bürokrasi ve yargıyı yaptıkları atamalar ve aldıkları kararlarla etkileyerek yolsuzluklara taraf olabilmektedir. Yine benzer bir düşünceyle, merkezi yönetimin dışında kalan yerel yönetimlerde yönetici pozisyonundaki kamu görevlileri de, özellikle iş dünyasıyla patronaj ilişkilere girebilmektedir. Yerel yönetimlerde kadın yöneticilerin artmasının bu alanda görülen yolsuzlukları azaltacağı hipotezinin test edilebilmesi için modelimizde bir diğer bağımsız değişken olarak yerel yönetimlerde görev alan kadınların bu kesimde görev yapan toplam yerel yöneticilere oranı kullanılmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde, bazı modellerde yerel yönetimlerle ilgili bağımsız değişken istenmesine rağmen veri eksikliğinden dolayı modele dahil edilememiş, ancak çalışmamızda sözkonusu veriler modelde kullanılarak, modelin cinsiyet ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi açıklama yetisi artırılmıştır. Modelin bir diğer bağımsız değişkeni olan kadın işgücü oranının dahil edilmesinin nedeni ise, kamu sektörünün yanında özel sektörde çalışan

kadınların da modelde temsilinin sağlanarak, kadın işgücü oranındaki artışların yolsuzluklar üzerindeki etkilerinin tespitidir.

Yukarıda açıklanan değişkenler yardımıyla oluşturulan model;

Yolsuzluk Algılama Endeksi(Corruption Perception Index-CPI)_i = c

+ β_1 Kişi Başına Düşen Reel GSYİH (Y)_i

+ β_2 Kadın Bakan Oranı (KB)_i

+ β_3 Kadın Milletvekili Oranı (KM)_i

+ β_4 Yerel Yönetimdeki Kadınların Oranı (YK)_i

+ β_5 Kadınların İşgücüne Katılma Oranı (KIO)_i

+ ε_i .

şeklindedir.

Tablo 1: Regresyon sonuçları (EKK)

Regresyon sonuçları (EKK)					
Root MSE 0.27090 R-Square 0.8842					
Dependent Mean 3.98000 Adj R-Sq 0.8428					
Coeff Var 6.80665					
Parameter Estimates					
Variable	DF	Estimate	Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	-0.21358	3.22623	-0.07	0.9482
Y	1	0.00077830	0.00079644	0.98	0.3450
KM	1	0.07643	0.12773	0.60	0.5591
KB	1	0.03529	0.02915	1.21	0.2460
YK	1	-4.27070	1.11275	-3.84	0.0018
KIO	1	0.14659	0.07505	1.95	0.0711

Modelden elde ettiğimiz bulgular incelendiğinde, diğer çalışmaların sonuçlarına benzer bir netice ile karşılaşılmış ve yerel yönetimlerde görev yapan kadınların sayısındaki artışın yolsuzluklar üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip

olduğu görülmüştür. Katsayılara baktığımızda modeldeki bağımsız değişkenlerden YK'deki bir birimlik değişim, bağımlı değişkende $-4,27$ birimlik bir azalmaya neden olmaktadır. Modelde kullanılan değişkenlerin modeli ne kadar açıklayabildiğini gösteren ve sıfır ile bir arasında değerler alan belirtme katsayısının (R-Square) 0.88 gibi 1 'e çok yakın bir değerde çıkması, modelin çok büyük bir kısmının, modelde yer alan değişkenlerle açıklanabildiğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, modele giren bağımsız değişkenler ve gözlem sayısının (n) yeterliliği konusunda ön bilgiler verdiği (Levine, vd., 1997) belirtilen (Adj R-Sq) düzeltilmiş belirtme katsayısının da yüksek çıkmış olması, modelin kapsamış olduğu yıllarda her bir değişken için elde edilen gözlem sayısının sağlıklı sonuçlar almak için yeterli olduğunu vurgulamaktadır (Asteriou, Hall, 2007: 65).

Tablo 2: Durbin-Watson test sonuçları

Durbin-Watson D 1.958 Number of Observations 20 1st Order Autocorrelation 0.030

Elde ettiğimiz sonuçların güvenilirliği ile ilgili olarak, uyguladığımız en küçük kareler yönteminin varsayımlarından biri olan hata teriminin birbirini izleyen değerleri arasında ilişkinin olmaması ya da başka bir söylemle otokorelasyonun bulunmaması varsayımının sağlanıp sağlanmadığının test edilmesi için Durbin-Watson testi uygulanmış ve elde edilen sonuçlar neticesinde DW katsayısının 2 'ye çok yakın olması nedeniyle, otokorelasyonun olmadığı sonucuna varılmıştır (Wooldridge, 2003: 397).

Ayrıca, en küçük kareler yönteminin bir diğer varsayımını oluşturan, kalıntıların sabit varyansa sahip olup olmadıklarının belirlenmesi ve doğrulanması modele ait sonuçlar açısından hayati önem taşımaktadır. Kalıntıların sabit varyansa sahip olmaması durumu heterokedastisite (heteroskedasticity) olarak adlandırılmakta ve modelde yer alan değişkenlere ait katsayıların olması gerekenden daha büyük standart hata barındırmasına neden olmaktadır. Ayrıca t istatistik değerleri daha düşük ve regresyon tahmin sonuçları daha az güvenilir hale gelmektedir. Söz konusu durumun test edilmesi

için çeşitli yöntemler bulunmakla birlikte, bu çalışmada Breusch-Pagan yöntemi uygulanmıştır (Breusch, Pagan; 1979).

Yöntemin uygulanmasını çalışmamızda kullandığımız model üzerinde açıklayacak olursak:

Öncelikle model olağan şekliyle tahmin edilir ve her bir gözlem için hata teriminin karesi elde edilir.

$$CPI_i = c + \beta_1 Y_i + \beta_2 KB_i + \beta_3 KM_i + \beta_4 YK_i + \beta_5 KIO_i + U_i$$

Daha sonra hata teriminin karesi modele bağımlı değişken olarak eklenir ve bu yeni modelin tahmin edilmesi ile elde edilecek belirtme katsayısı (R_u^2 ;) tutulur.

$$U_i = c + \beta_1 Y_i + \beta_2 KB_i + \beta_3 KM_i + \beta_4 YK_i + \beta_5 KIO_i$$

Her iki denklemden elde edilen veriler sayesinde F testi uygulanır.

$$F = \frac{R_u^2 / k}{(1 - R_u^2) / (n - k - 1)}$$

Eğer bağımsız değişkenler toplu halde istatistiksel olarak anlamlı ise ya da başka bir söylemle hesaplanan F değeri, tablo değerinden küçükse H_0 hipotezi olan kalıntıların sabit varyansa (Homoskedasticity) sahip olduğu hipotezi kabul edilir.

Bu şekilde gerçekleştirilen Breusch-Pagan testi sonuçlarına baktığımızda;

Tablo 3: Breusch-Pagan testi sonuçları

Breusch-Pagan heteroskedasticity					
Test 1 Results for Dependent Variable res2					
					Mean
Source	DF	Square	F	Value	Pr > F
Numerator	5	0.00285	0.51	0.7650	Denominator 14 0.00561

F tablo değeri 2.21 hesaplanan F değeri olan 0.51'i aştığından, H_0 hipotezi'ni, yani kalıntılarda sabit varyans olduğunu kabul ediyoruz.

Bulgularımızda yüksek belirtme katsayısı sonucu ile düşük Durbin Watson test istatistiğinin bir arada görülme durumu sözkonusu olmadığından, bir anlamda sonuçlarımızda sahte regresyon şüphesine düşürecek şartlar oluşmadığından, analizimizde kullandığımız serilerin durağan olup olmadıklarına yönelik ayrı bir testin uygulanmasına gerek duyulmamıştır.

Öte yandan elde ettiğimiz sonuçların otokontrolünü yapabilmek amacıyla aynı yöntemler uygulanarak benzer değişkenlerin erkekler için alınmasıyla diğer bir model oluşturulmuştur.

$$\begin{aligned}
 & \text{Yolsuzluk Algılama Endeksi (Corruption Perception Index-CPI)}_i = c \\
 & + \beta_1 \text{ Kişi Başına Düşen Reel GSYİH (Y)}_i \\
 & + \beta_2 \text{ Erkek Bakan Oranı (EB)}_i \\
 & + \beta_3 \text{ Erkek Milletvekili Oranı (EM)}_i \\
 & + \beta_4 \text{ Yerel Yönetimdeki Erkeklerin Oranı (YE)}_i \\
 & + \beta_5 \text{ Erkeklerin İşgücüne Katılma Oranı (EIO)}_i \\
 & + \varepsilon_i.
 \end{aligned}$$

Sözkonusu modelden elde ettiğimiz aşağıdaki bulgular incelendiğinde, bir önceki modelin sonuçlarını destekler biçimde yerel yönetimlerde görev yapan erkeklerin sayısındaki artışın yolsuzlukları artırıcı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Katsayılara baktığımızda modeldeki bağımsız değişkenlerden EK'deki bir birimlik değişim, bağımlı değişkende 4,34 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Modelden elde edilen sonuçların doğruluğunu test eden belirtme katsayısı (R-Square) 0.88 olarak hesaplanmış olup, yapılan Breusch-Pagan heterokedastisite testi neticesinde kalıntılarının sabit varyansa sahip olduğu hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4: Regresyon Sonuçları (EKK)**Regresyon sonuçları (EKK)**

Root MSE 0.26976 R-Square 0.8852 Dependent Mean 3.98000 Adj R-Sq 0.8442 Coeff Var 6.77794

Parameter Estimates

Parameter	Standard	Variable	DF	Estimate	Error	t Value	Pr > t
Intercept	1			-407.52688	98.38610	-4.14	0.0010
Y	1			0.00080830	0.00079546	1.02	0.3268
EM	1			-0.08317	0.12798	-0.65	0.5263
EB	1			-0.03666	0.02872	-1.28	0.2226
YE	1			4.34053	1.11930	3.88	0.0017
EIO	1			-0.14866	0.07466	-1.99	0.0663

Tablo 5: Durbin-Watson Test Sonuçları

Durbin-Watson D	1.983
Number of Observations	20
1st Order Autocorrelation	0.022

Bu şekilde gerçekleştirilen Breusch-Pagan testini erkek değişkenler alınarak sonuçlarına baktığımızda;

Tablo 6: Breusch-Pagan Testi Sonuçları

Test 1 Results for Dependent Variable res2						
Source	DF	Square	F Value	Pr > F	Numerator	Denominator
	5	0.00250	0.45			
	14	0.00554				
F Tablo Değeri 2.21 > 0.45						

SONUÇ

Çeşitli bilim dallarınca incelenen yolsuzluk, son dönemlerde ekonomi biliminin de ilgi alanına girmiştir. Bu alandaki literatür incelendiğinde yolsuzluğun nedenleri ve etkileri üzerine yapılmış birçok ampirik analize rastlanmakla birlikte, son yıllarda cinsiyet ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan ekonometrik araştırmalar da literatürde yerini almaya başlamıştır. Bu noktadan hareketle, çalışmamızda yolsuzlukla cinsiyet arasındaki ilişki Türkiye ekseninde incelenmiştir. 1987-2006 yılları arasındaki kişi başına düşen reel GSYİH, hem kadın hem de erkeklerin toplam bakan, toplam milletvekili, toplam yerel yönetimdeki yönetici ve toplam işgücü sayısına oranı kullanılarak oluşturulan modellerde ilgili literatüre paralel sonuçlar elde edilmiştir.

Kadınlarla ilgili değişkenlerin alındığı ilk modelde, yerel yönetimlerde görev yapan kadınların sayısındaki artışın yolsuzluklar üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğu görülürken; erkeklerle ilgili değişkenlerin yer aldığı ikinci modelde ise, yerel yönetimlerde görev yapan erkek sayısındaki artışın yolsuzlukları arttırıcı etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki modelden alınan sonuçlar birbirini destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Abed, G.T., Gupta, S. (2002): "The Economics of Corruption: An Overview", **Governance, Corruption, & Economic Performance**, International Monetary Fund, (<http://www.imf.org/external/pubs/nft/2002/govern/index.htm>)
- Al-Mahrubi, F.A. (2000): "Corruption and Inflation", <http://www.sciencedirect.com/science/article/B6V84-3Y3PRG2-D/2/b6ffe3dcaae99e786dfcdac4c0cc3165>.
- Alesina, A., Weder, B.; (1999): "Do Corrupt Governments Receive Less Foreign Aid?", National Bureau of Economic Research Working Paper, No. 7108.
- Asteriou, D., Hall, S.G. (2007): **Applied Econometrics A Modern Approach**, Palgrave Macmillan, New York.
- BAYLEY, D.H. (1989): "The Effects of Corruption in Developing Nation" in Heidenheimer ve diğerleri.

- Berkman, Ü. (1983): **Az gelişmiş Ülkelerde Kamu Yönetiminde Yolsuzluk ve Rüşvet**, TODAİE Yayını, Ankara.
- Breusch T.S., Pagan A.R. (1979): A Simple Test for Heteroscedasticity and Random Coefficient Variation. *Econometrica* 47, 1287-1294.
- Cheung, A. ve Hernández-Julián, R., (2006): "Gender and Corruption: A Panel-Data Analysis", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=691468.
- Çulpan, R. (1980): "Bürokratik Sistemin Yozlaşması", **Amme İdaresi Dergisi**, C.13, S.2.
- Dollar, D., Fisman, R., Gatti, R. (1999): "Are Women Really the Fairer Sex Corruption and Women in Government", World Bank Policy Research Report on Gender and Development, Working Paper Series No. 4, Development Research Group, Poverty Reduction and Economic Management Network, Washington D.C.
- Dollar, D., Fisman, R., Gatti, R. (2001): "Are Women Really the Fairer Sex", **Journal of Economic Behavior and Organization**, Volume 46, Issue 4.
- Durbin, J., Watson, G.S. (1971): Testing for Serial Correlation in Least Squares Regression, *Biometrika* 58, 1-19.
- Ehrlich, I., Lui F.T. (1999): "Bureaucratic Corruption and Endogenous Economic Growth", **Journal of Political Economy**, 107 (6).
- En Sung, H. (2006): From Victims to Saviors? Women, Power and Corruption, **Current History**.
- Ergun, T.; "Yönetimde Yozlaşma Olgusu Üzerine", **Amme İdaresi Dergisi**, C.11, S. 1.
- Fredrich C. J. (1966): "Political Pathology", **The Political Quarterly**, Volume 37.
- Gatti, R., Patermostro, S., Rigolini, J. (2003): Individual Attitudes Towards Corruption: Do Social Effects Matter?
- Ghura, D. (1998): "Tax Revenue in Sub-Saharan Africa: Effects of Economic Policies and Corruption", International Monetary Fund Working Paper, No.135.
- Gray, C.W., Kufmann, D. (1998): "Corruption and Development", **Finans and Development**, Vol 35, No: 1.
- Gujurati, D. (2001): **Temel Ekonometri**, İstanbul, , Çev. Ümit Şenesen, Gülay Günlük Şenesen.
- Gupto, S., Davoodi, H., Tiongson, E. (2000): "Corruption and the Provision of Health Care and Education Services", International Monetary Fund Working Paper, No.116.
- Gupto, S., de Mello, L., Saharan, R. (2000): "Corruption and Military Spending", International Monetary Fund Working Paper, No. 23.
- Klaveren, J.V. (1989): "The Concept of Corruption" in: Heidenheimer ve diğerleri.
- Korkmaz vd.; (2007): **Yolsuzluğa Bakış: İstanbul Örneği**, İ.Ü. İktisat Fakültesi Mezun ve Mensupları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- La Porta, R., vd. (1999): "The Quality of Government", **Journal of Law, Economics, and Organization**, Vol.15, N.1.
- Levine, D.M., Berenson M.L., and Stephan, D., (1997): *Statistics for Managers Using Microsoft Excel*. Prentice-Hall Press.
- Mauro, P. (1995): "Corruption and Growth", **The Quarterly Journal of Economics**, August.

- Mauro, P. (1998): "Corruption and the Composition of Government Expenditure", **Journal of Public Economics**, Vol. 69.
- Nye, J.; "Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis", in: Heidenheimer ve diğerleri.
- Osterfeld D. (1994): "Yolsuzluk ve Ekonomik Kalkınma", (Yay. Haz. Aytaç Eker- C.Can Aktan), **Politik Yozlaşma ve Rant Kollama**, Takav Matbası.
- Rivas, M.F. (2006): "An Experiment on Corruption and Gender", Departamento de Economía, Documentos de Trabajo.
- SAS Institute, SAS Proprietary Software Version 9.00.
- Shah, A. (2006): "Corruption and Decentralized Public Governance", World Bank Policy Research Working Paper No: 3824.
- Stapenhurst R., Sedigh S. (1999): "Introduction: An Overview of the Costs of Corruption and Strategies to Deal with It", **Curbing Corruption**, Economic Development Institute of The World Bank Publication, Washington D.C.
- Sung, H. (2006): "From Victims to Saviors? Women, Power, and Corruption", **Current History**, March, 2006.
- Swamy, A., Knack, S., Lee, Y., Azfar, O. (1999/2001): Gender and Corruption, **Journal of Development Economics**, Volume 64.
- Şener, N. (2001): **Tepeden Tırnağa Yolsuzluk**, Metis Yayınları, İstanbul.
- Tanzi, V. (1995): "Corruption, Arm's Length Relationships, and Markets", **The Economics of Organised Crime**, der. Gianluca Fiorentini and Sam Peltzman, Cambridge University Pres, Cambridge, Massachusett.
- Tanzi, V., Davoodi, H. (2000): "Corruption, Growth, and Public Finances", International Monetary Fund Working Paper, No. 182.
- Tosun, M.U. (2003): Yolsuzluğun Nedenleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma, **Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi** (5), Antalya.
- Wei, S. (2000): "Natural Openness and Good Government", National Bureau of Economic Research Working Paper, No. 7765.
- Wooldridge, J. M. (2003): **Introductory to Econometrics**, Thomson.
- http://www.icac.nsw.gov.au/files/pdf/Reporting_to_ICAC_TUR.pdf
- <http://www.masak.gov.tr/tr/yolsuzlukgenel.htm>